

AfvalLEN?

Ho maar!

Er zijn geen effectieve medicijnen tegen overgewicht. Alle medicijnen die de farmaceutische industrie tot nu toe heeft bedacht, werken maar een verwaarloosbaar klein beetje. En hebben, vrijwel zonder uitzondering, ernstige bijwerkingen.

Tekst **Willem Koert**

Expert aan het woord

DICK BIJL is arts en epidemioloog. Als hoofdredacteur van het Geneesmiddelenbulletin werkte hij mee aan honderden overzichtsartikelen over de werkzaamheid en veiligheid van medicijnen.

In 1938, vlak voordat de Tweede Wereldoorlog uitbrak, wonnen artsen wereldwijd een andere oorlog: eentje die niet in de geschiedenisboeken kwam. Ze kregen het voor elkaar dat de overheden in de Verenigde Staten, Frankrijk, Engeland en ook Nederland het afslankmiddel dinitrophenol van de markt haalde. Farmaceutische bedrijven hadden het jarenlang aangeprezen als een effectief en veilig medicijn tegen overtollige kilo's vet. Daartegenover rapporteerden artsen enkele honderden gevallen van gebruikers die hun gezichtsvermogen verloren. Een bijwerking van dinitrophenol was staar. Daarnaast kon het middel de nieren beschadigen en de lichaamstemperatuur zo

hoog laten oplopen dat organen niet meer goed konden functioneren, met de dood als gevolg.

Nadat het levensgevaarlijke dinitrophenol uit de schappen verdween, herhaalde de geschiedenis zich meer dan eens, vertelt arts en epidemioloog Dick Bijl: 'Met enige regelmaat komt er een nieuw medicijn dat overgewicht moet verhelpen. Als we de studies mogen geloven, is het verrassend effectief en nog veilig ook. Dan komt het op de markt, en blijkt het veelbelovende middel toch niet zo veilig. Er komen bijwerkingen aan het licht die niet in verhouding staan tot het effect van het middel. De overheid grijpt in, en haalt het van de markt.'

Ontnuchterend

Bijl is hoofdredacteur van het Geneesmiddelenbulletin, een onafhankelijk wetenschappelijk tijdschrift over medicijnen. Recentelijk zette een team van zo'n 30 wetenschappers en artsen in het Geneesmiddelenbulletin op een rij welke afslankmedicijnen vanaf de jaren 90 op de markt zijn verschenen, en wat hun effecten en bijwerkingen waren. Het resultaat is ontnuchterend.

Zo kwam op de valreep van de vorige eeuw het afslankmiddel sibutramine op de markt, een versleutelde versie van het illegale amfetamine. Sibutramine remde de eetlust, en kon volgens de eerste – en door de fabrikant betaalde – studies het lichaamsgewicht op jaarbasis met zo'n 8 kilo verminderen. Latere en beter opgezette studies rapporteerden bescheiden resultaten: gebruikers verloren binnen een jaar 4 kilo lichaamsgewicht.

Omdat uit onderzoek al was gebleken dat dikke mensen deze kilo's ook kunnen verliezen als ze grondig worden voorgelicht over voeding, calorieën, vetten en koolhydraten, gingen artsen zich afvragen of het voorschrijven van sibutramine wel zinvol was. Daar kwam nog eens bij dat tientallen gebruikers ervan beroertes of hartafwijkingen kregen.

De Europese regelgevers besloten niet direct sibutramine te verbieden. In plaats

daarvan vroeg Europa aan de fabrikant de veiligheid van het omstreden middel te onderzoeken. Dat onderzoek duurde in totaal 6 jaar. Conclusie: sibutramine verhoogt inderdaad 'het risico op cardiovasculaire incidenten'. Daarop besloot Brussel in 2010 dat sibutramine alsnog van de markt moest.

'Het eerder geschetste patroon herhaalt zich, keer op keer,' verzucht Dick Bijl. 'Toch verschijnen de middelen op de markt en wordt pas ingegrepen als voor sommige patiënten het leed al is geschied.' Wat met sibutramine is gebeurd, gebeurde daarna in grote lijnen weer met afslankmedicijnen als aminorex, fenfluramine, dexfenfluramine en rimonabant. Het laatstgenoemde middel zette een aantal patiënten aan tot zelfmoord. Een ernstige bijwerking, terwijl het middel gebruikers na een jaar slechts een paar kilo's lichter maakte.

Op dit moment is er in Nederland nog één afslankmedicijn op recept te krijgen. Dat is orlistat, een middel dat de opname van vet uit de voeding vermindert. Het afslankresultaat is bescheiden. Orlistat kan in een jaar het lichaamsgewicht met een paar kilo verminderen. De meest voorkomende bijwerking is – zoals sommige orlistatgebruikers het zelf plastisch

'Er zijn geen effectieve medicijnen tegen overgewicht'

uitdrukken – 'anale lekkage' van voedingsvet. Onaangenaam, dat zeker, maar niet levensbedreigend.

Teleurstellend

Voor wie hoopt dat de regelgevers hebben geleerd van het verleden heeft Bijl een teleurstellende mededeling. 'Er zitten weer twee nieuwe farmacologische middelen tegen overgewicht in de pijplijn, die mogelijk op korte termijn in Europa beschikbaar zullen komen,' zegt hij. 'Van beide middelen is het effect bescheiden, en de mogelijke bijwerkingen zijn te ernstig.' Een van die middelen is het diabetesmedicijn liraglutide, dat weliswaar een bescheiden gewichtsverlies kan bewerkstelligen, maar volgens dierstudies en de eerste praktijkervaringen misschien ook alvleesklierkanker en galstenen kan veroorzaken. Het andere middel is een combinatie van naltrexon en bupropion. Gebruikers kunnen hiermee in een jaar dan wel 4 tot 5 kilo afvallen, maar artsen vrezden op basis van dierstudies en enkele gerapporteerde incidenten voor bijwerkingen als hartaanvallen, angst en misschien zelfs zelfmoord.

'Oftewel: er zijn geen effectieve medicijnen tegen overgewicht,' vat Bijl samen. 'Voor alle middelen geldt dat ze bij wijze van spreken iemand die worstelt met een overgewicht van 110 kilo kunnen verlossen van 4 overtollige kilo's. Maar het gewichtsprobleem is daarmee nog lang niet opgelost. Dit te verwaarlozen effect gaat zelfs altijd gepaard met een kans op ernstige en potentieel dodelijke bijwerkingen.' ■